

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Bruxelles, 28.3.2008
COM(2008) 159 final
2008/0064 (COD)

Предложение за
РЕШЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА
относно Европейската година на творчеството и иновациите (2009 г.)

(представена от Комисията)

ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ

Европейска година на творчеството и иновациите (2009 г.)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Европа се нуждае от задълбочаване на творческия и на иновационния си капацитет поради социални, а също и поради икономически причини. В рамките на Европейския съвет многократно бе изтъквано, че иновациите са от първостепенно значение за способността на Европа ефикасно да отговори на предизвикателствата и възможностите на глобализацията. През декември 2006 г. например Съветът отбеляза, че „Европа се нуждае от стратегически подход, насочен към създаването на благоприятна за иновации среда, в която познанието се превръща в иновативни продукти и услуги“¹. Съвременната икономика, при която ударението се поставя на придаването на добавена стойност посредством по-пълноценно използване на познанието и на бързото въвеждане на нововъведенията, изисква разширяване на базата от творчески умения на цялото население. По-конкретно, налице е необходимост от умения и способности, които да позволят на населението да вижда в промяната възможност и да бъде отворено за нови идеи, които насърчават иновацията и активното участие в едно многокултурно и основано на познанието общество.

Иновативната способност е тясно свързана с творческото начало като лична отличителна черта, базирана на културните и междуличностните умения и ценности. За да бъде напълно оползотворена, тя трябва да е широко разпространена сред населението. Ролята на образованието и обучението като определящи фактори за подсилване на творчеството, иновационните постижения и конкурентоспособността бе отново подчертана на Европейския съвет през март 2007 г., когато се въведе понятието за „триъгълник на знанието“, изграден на образованието, изследванията и иновациите².

¹ Заключения на председателството: Брюксел, 14—15 декември 2006 г., параграф 28.

² Заклучения на председателството: Брюксел, 8—9 март 2007 г.

Работната програма „Образование и обучение 2010 г.“³ и програмите за действие на Общността в областта на политиките за младежта и за обучението през целия живот, и в свързани с тях области като културата например, дават възможност за обмяна на опит и на добри практики на европейско равнище и позволяват на заинтересованите страни да вникнат по-добре в средствата за насърчаване на творческата и на иновативната способност. По-конкретно, препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно основните умения за учене през целия живот⁴, предвижда европейска референтна рамка, която да обхваща осем основни умения (определени като „познания, умения и отношения“), която включва широкообхватна програма за образование и обучение през всеки етап от живота. Много от тези умения са важни за творчеството и иновациите в личностната, междуличностната и межкултурната област, включително „математически умения и основни знания в природните науки и техниката“, „компютърни умения“, „придобиване на умения за учене“, „социални и граждански умения“, „инициативност и предприемчивост“ и „културни познания и умения за изразяване“.

Обявяването на Европейска година е ефикасен начин да се допринесе за справяне с предизвикателствата, като се подобри осведомеността на обществото, като се разпространи информацията относно добрите практики, като се стимулира изследователската дейност, творчеството и иновациите и като се насърчат дебата за политиките и промяната. Със съчетаването на действията на общностно, национално, регионално и местно равнище и със създаването на възможности за участие на заинтересованите страни, може да се генерира съгласуваност на информацията и на действията по повишаване на осведомеността и да се допринесе за конкретно насочване на дебата върху политиките.

Целта за 2009 г. е да се популяризира способността за творчество и иновации като основни умения за всички. Тя е в съответствие със Съобщението на Комисията „Широкообхватна иновационна стратегия за ЕС“, в която се казва, че „без образованието като ключова политика иновацията ще остане без опора. Талантът и творчеството трябва да се насърчават от ранна възраст“⁵. В този смисъл, Програмата за обучение през целия живот е важен инструмент в подкрепа на тази инициатива. Други политики и програми в сходни области като бизнеса, информационното общество, изследователската дейност, сближаването или развитието на селските райони ще окажат където е уместно подкрепа при осъществяването на тази Европейска година.

2. ИСТОРИЯ НА ДОСИЕТО

Способността за творчество е човешка характеристика, която се проявява в много области и контексти — от изкуството, дизайна и занаятите до научно-изследователските постижения и предприемачеството, включително и социалното. Разностранният характер на творчеството предполага, че познанията от широк спектър — както технологични, така и нетехнологични, могат да стоят в основата на творчеството и иновациите. Иновацията е успешната реализация на нови идеи; творчеството е условието, без което иновацията е невъзможна. За създаването на

³ *Образование и обучение 2010 г. — успехът на Лисабонската стратегия зависи от провеждането на спешни реформи*: съвместен доклад, приет от Съвета и Комисията на 26 февруари 2004 г. Вж. и подробната работна програма за доразвиването на целите на образователните и обучителните системи в Европа, ОВ С 142, 14.6.2002 г., стр. 1.

⁴ Препоръка 2006/962/ЕО, ОВ L 394, 30.12.2006 г., стр. 10.

⁵ COM(2006) 502 окончателен.

нови продукти, услуги, процеси, стратегии и организации са необходими нови идеи и връзки между тях. Творческото мислене и развитата способност за разрешаване на проблеми са умения, които са еднакво важни за икономическата и социалната област, както и за областта на изкуството.

Световите на творчеството и иновацията — този на изкуството от една страна, и този на технологиите и бизнеса, от друга, често нямат здрави връзки помежду си. Част от същественния принос на Европейската година ще бъде изграждането на мостове между тези два свята, като с конкретни примери се покаже ползата от неделимото разглеждане на понятията за творчество и иновация в редица области, например в училищата, университетите, частните и публичните организации.

Важен и често неизползван източник на иновации може да се намери и извън пределите на дадена организация: потребителят. Нуждите на потребителите могат да служат за отправна точка при разработването, подобряването и/или проектирането на нови, по-конкурентоспособни продукти и услуги. Надарени със съответните умения, потребителите могат като консуматори не само да осигурят благоприятна за иновации пазарна среда, но и да разрешат непредвидени проблеми и да участват в разработването на продукти и услуги. Положителният ефект от участието на потребителите обяснява защо производителите на нови технологии, които работят в близост с потребителите, имат високо равнище на успеваемост в новаторството.

Връзката между уменията и новаторството е динамична: отношенията между хората, както и техните умения и знания подпомагат насърчаването на иновациите, които от своя страна допринасят за промяна в търсенето на умения както в обществото, така и в средите на бизнеса. Няма такава комбинация от умения и качества, която, при всякакви обстоятелства, да осигурява успешни иновации. Иновационните процеси стават все по-тясно свързани, мултидисциплинарни и проблемно ориентирани и пораждаат все по-голямо търсене на основни умения, като това да се научиш да учиш или способността да взаимодействаш ефикасно с останалите. Оттук и важността от разпознаване на уменията като „знания, умения и отношения“, както това се прави в Препоръката относно основните умения. Отношението към промяната може да бъде също толкова важно, колкото и по-официалното образование.

Сред основните качества, върху които се гради способността за творчество и за иновации, са мотивираността и инициативността. Основите на подобни качества са положени през ранните етапи на лично развитие. Творчеството заема важно място в програмата през началните години в училище, но делът му силно намалява с напредването на ученика в по-горен курс на обучение. Следователно, едно от най-големите предизвикателства пред образователните системи е как да се запази живо творческото пламъче у децата и младите хора. Като отговори на проблема се посочват например по-силното застъпване на творческите предмети, разработването на нови подходи за обучение и насърчаването на различни извънкласни занимания.

Същевременно междукултурните и междуличностните умения са от първостепенно значение, за да могат хората да вземат ефективно и конструктивно участие в социалния и професионалния живот, особено в рамките на едни все по-разнообразни общества. Гражданските умения позволяват на хората да вземат (пълноценно участие в гражданския живот благодарение на владенето на социални и политически понятия и структури и на готовността им за активно и демократично участие. Този набор от знания и умения е следователно от голяма важност и за насърчаване на творческата и на иновативната способност.

Нарастващият натиск за разработване на творчески, иновативни и критични умения навежда на мисълта, че традиционните подходи за обучение, основани на пряко или на лекционно обучение, вече не са адекватни. Те се заместват от модели, при които вниманието е повече насочено към учащия, и които са базирани на активното му участие в процесите на осмисляне и тълкуване. Усвояването на знания се извършва заедно с другите, като творчески се променят социални практики и навици. Една организационна култура, която подкрепя откритостта и творчеството е жизненоважно предварително условие за успешното обучение и новаторството.

3. КОНСУЛТАЦИИ СЪС ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО

3.1. Консултация със заинтересованите страни

Неформални дискусии относно Европейската година на творчеството и иновациите, базирани на съществуващите програми, бяха проведени с членове на Европейския парламент и с държавите-членки. Същината на инициативата бе широко приветствана и растящият брой молби за допълнителна информация, получени от редица заинтересовани страни, свидетелства за високо търсене в тази област.

3.2. Очаквано въздействие

Работната програма „Образование и обучение 2010 г.“ има голям принос: двугодишни доклади относно сътрудничеството в широк спектър от въпроси в областта на образованието и обучението, препоръки или други незадължителни принципи или инструменти, които се занимават с конкретни въпроси като признаването на официалното и неофициалното обучение или ориентиране през целия живот. Въпреки това голяма част от тези дейности и резултати са предимно насочени към практикуващите и политически отговорните лица и не са достатъчно познати на широката публика.

Една Европейска година, през която вниманието е насочено към развитие на творчеството и на иновативната способност, би допринесла за представянето на тази информация на вниманието на широката общественост по достъпен и завладяващ въображението начин, въз основа на резултатите от анализите и на политическите препоръки, вече приети на ниво на ЕС. Тя би дала също възможност заинтересованите страни — включително институциите и гражданските организации, работещи на европейско, национално, регионално или местно равнище, – да разширят влиянието си и да получат по-широко признание на усилията си, като вземат участие в инициатива, която обхваща цяла Европа. Годината следователно ще позволи задълбочаване на въздействието на действащите в рамките на работна програма „Образование и обучение 2010 г.“ процеси и ще породи критична маса от действия, насочени към развитието на свързани с творчеството и иновациите умения. Тя ще разчита и на постигнатите през Европейската година на межкултурен диалог (2008 г.) резултати, като наблегне на значимостта от междуличностни и межкултурни умения за насърчаване на творчеството и иновативната способност в една културно разнородна среда.

Във връзка с това се очаква годината да има поне толкова голямо въздействие, колкото и предходните подобни инициативи в областта на образованието, като Европейската година на обучението през целия живот (1996 г.) и Европейската година на образованието чрез спорт (2004 г.). Насоченото в момента внимание към конкурентоспособността, знанията и уменията в контекста на Лисабонската стратегия,

може да осигури среда, в която заинтересованите страни ще бъдат по-възприемчиви за резултатите от Европейската година.

Действията в различни от образованието политически области, като бизнеса, медиите, сближаването, развитието на селските райони и изследователската дейност вече допринасят — пряко или косвено —, за насърчаване на творческата и иновативната способност. Комисията ще използва постигнатите с тези действия резултати, за да задълбочи въздействието от Европейската година.

4. ПРАВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ПРЕДЛОЖЕНИЕТО

4.1. Обобщение на целите на дейността и на предложените мерки

Общата цел на Европейската година е насърчаване на творческата способност за всички като двигател за иновации и като ключов фактор за развитието на личностни, професионални, предприемачески и социални умения благодарение на обучението през целия живот.

В съответствие с понятието за обучение през целия живот, прието в Резолюцията на Съвета относно обучението през целия живот от 27 юни 2002 г.⁶, насърчаването на творчеството и на иновативната способност ще се адаптира към всеки един отделен етап от обучението през целия живот, от ранното обучение, благодарение на задължителното образование и обучение и на обучението, придобито след напускане на задължителното образование, през професионалния живот, до времето след пенсионирането. То ще се отнася до официалната, неофициалната и извънофициалната учебна среда.

Както през други европейски години, мерките ще включват информационни и промоционални кампании и инициативи на европейско, национално, регионално и местно равнище, за прокарване на ключови послания и за разпространяване на информация във връзка с примери за добри практики. Европейската година ще се осъществи като се използват действащите програми на Общността, по-конкретно Програмата за обучение през целия живот 2007—2013 г.⁷ и Програмата „Култура“ 2007—2013 г.⁸ и други програми и инициативи в рамките на определените за всеки инструмент приоритети за периода, който включва 2009 г.⁹ Тези приоритети включват цели с браншова насоченост като: пробуждане и засилване на творческото начало и иновациите или развитие на иновативни педагогически подходи, основани на преподаването на изкуства и науки за природата в училищата; популяризиране на „триъгълника на знанието“ чрез създаване на учебни региони около университетите като двигател за регионалното развитие; благоприятстване развитието и трансфера на иновации по пътя на професионална квалификация; насърчаване на личностната реализация на възрастните чрез задълбочаване на културната им осведоменост и на способността им за творческа изява и новаторство чрез образованието за възрастни; повеждане, за всички звена от веригата на обучението през целия живот, на

⁶ ОВ С 163, 9.7.2002 г., стр. 1.

⁷ Решение № 1720/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 ноември 2006 г. (ОВ L 327, 24.11.2006 г., стр. 45): http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/index_en.html.

⁸ Решение № 1855/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 декември 2006 г. (ОВ L 372, 27.12.2006 г., стр. 22).

⁹ http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/call08/prior_en.pdf.

комуникационни дейности и събития, предназначени да разпространят резултатите и да ги приложат на практика.

За да се гарантира, че организираните в хода на Европейската година действия са адаптирани към нуждите и обстоятелствата във всяка държава-членка и че са постигнати възможно най-добри резултати от придобития на европейско ниво опит, държавите-членки се приканват да назначат национален координатор, който да отговаря за тяхното участие в Европейската година на творчеството и иновациите, в случаите, в които националният координатор по Лисабонската стратегия не може да изпълнява успешно тази роля. Европейска ръководна група, съставена от представители на националните координатори, ще координира действията на европейско равнище.

4.2. Правно основание

Тази инициатива се базира на член 149 и член 150 от Договора за ЕО. Обикновено тези членове вървят заедно, в съответствие със стратегията за обучение през целия живот, която намира място в редица текстове на Общността вече повече от десет години, включително и в текстовете, посочени в съображенията.

4.3. Принцип на субсидиарност

Настоящото предложение е в съответствие с принципа за субсидиарност, също както и действащата Програма за обучение през целия живот, която ще изиграе водеща роля при провеждането на Европейската година. Както и в случая на програмата, целите на предложението не могат да бъдат осъществени в задоволителна степен единствено чрез действията на държавите-членки, тъй като с действия само на национално ниво не би било възможно да се извлече полза от европейското измерение на обмяната на опит и добри практики между държавите-членки, чиято цел е да се насърчава развитието на ключовите умения конкретно в областта на творчеството и иновациите.

Целите на предложението могат да бъдат осъществени по-добре с действия на равнището на Общността, тъй като предназначението на Европейските години е справяне с общите предизвикателства, пред които е изправена Европа, посредством постигането на критична маса благодарение на съчетаването на мерки за повишаване на обществената осведоменост и за насърчаване на дискусиата за политиките.

4.4. Принцип на пропорционалност

Предложеният курс на действие е прост: той се основава на действащите програми и пренасочва комуникационните дейности към въпросите на Европейската година, без да налага несъразмерни управленски ограничения на администрациите, ангажирани с нейното прилагане.

4.5. Избор на инструмент

Решение на Европейския парламент и на Съвета е най-подходящият инструмент за гарантиране на цялостното участие на законодателния орган в изготвянето на проекта за Европейската година.

5. ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ БЮДЖЕТА

За Европейската година не е необходимо допълнително финансиране. Гъвкавостта при определянето на приоритетите на едногодишна или многогодишна основа в рамките на Програмата за обучение през целия живот дава достатъчен финансов марж, който да позволи финансирането на кампания за повишаване на осведомеността в подобни на предходните Европейски години измерения. Административните ресурси, необходими за реализиране на проекта за Европейска година също могат да бъдат почерпени от наличния административен бюджет.